

Toegeewijd aan de kleine man en de publieke zaak

Jan de Wit, SP'er sinds jaar en dag, leidt de parlementaire commissie die onderzoek doet naar de kredietcrisis

Vanmorgen begon het parlementaire onderzoek naar de kredietcrisis met een openbare hoorzitting. Commissievoorzitter is Kamerlid Jan de Wit, „het geweten” van de SP.

Door onze redacteur JEROEN WESTER

Het is stil op het Binnenhof als hij 's ochtends op zijn werkkamer aan de slag gaat. Tussen de middag eet hij meestal een bruine boterham met kaas, een boterham met ham en een appel, liefst zo rood mogelijk. Bij het avondeten in het Kamerrestaurant altijd één glaasje wijn. Brandt er 's avonds laat licht op de gang, dan is het vrijwel zeker Jan. Hij beweegt zich voort met korte driftige passen, vaak een rolkoffer achter hem aan, vol dossiers.

SP-parlementariër Jan de Wit is een opvallend onopvallende verschijning in Den Haag, juist door zijn gebrek aan eigenaardigheden. Hij is extreem in balans.

De Wit woont in Heerlen. Doordeeweeks logeert hij in een eenvoudig hotel tegenover de Kamer. Volksvertegenwoordigers van de SP hebben geen appartement. De Wit draagt net als zijn fractiegenoten meer dan de helft van zijn vergoeding voor de Kamer aan de partij af.

Zijn medewerkers mogen hem altijd storen. Dat geldt ook voor de vele vrijwilligers met wie hij buiten het parlement actie voert, of het nu gaat om slachtoffers van asbest, strijders tegen klassejustitie,

‘Jan de Wit is sociaal voelend, geen dogmatisch marxist’
Studiegenoot Huub Willems

Nooit zonder stropdas, bijna apoliteïk: Jan de Wit, Kamerlid voor de SP en voorzitter van de onderzoekscommissie naar de kredietcrisis. Foto NRC Handelsblad, Vincent Mentzel

of om de ereschuld aan mijnwerkers. Oud-koempel Wiel Niks: „Jan deed veel mee met acties voor de mijnwerkers en gaf ons nuttige juridische adviezen. Dat deed hij altijd op vrijdag, als de Kamer niet vergadert, of op zaterdag of zondag. Je kan hem altijd bellen en hij is immer bereid ruimte in zijn agenda te maken.”

De SP werd groot onder Jan Marijnissen, maar De Wit is al decennia een stille kracht achter dat succes. Toen Marijnissen in 1994 in de Tweede Kamer kwam, nam hij Jan de Wit als fractiemedewerker mee. „Dat had heel wat voeten in de aarde, want al zijn ziel en zaligheid zat in zijn advocatenkantoor in Heerlen”, zegt partijvoorzitter Marijnissen. Daar zat de Wit ook al jaren in de gemeenteraad. „Ik heb hem moeten overtuigen dat de SP per se een jurist nodig had in Den Haag. Ik ben hem er nog steeds buitengewoon erkentelijk voor dat hij deze stap heeft genomen.”

Ze kennen elkaar sinds begin jaren zeventig. In 1987 worden ze op dezelfde dag aan een hernia geopereerd. „Dat scheidt ook een band”, lacht Marijnissen.

De Wit is bescheiden. Toch zal hij de komende weken in de volle aandacht staan als voorzitter van de parlementaire commissie onderzoek financieel stelsel, die bankiers en toezichthouders zal ondervragen over hun rol in de kredietcrisis, de crisis waarbij ABN Amro en Fortis Nederland werden genationaliseerd en een financiële reus als ING miljarden overheidssteun nodig had.

In Den Haag worden voorzitters van parlementaire onderzoekscommissies om de beurt geleverd door de wat grotere partijen. De SP (25 zetels) hoort daar sinds een aantal jaren ook toe. Het is usance dat de leden van zo'n commissie niet de fractiespecialisten zijn, omdat het risico bestaat dat zij over hun eigen functioneren moeten oordelen. De SP was aan de beurt. De Wit, zwaargewicht in de fractie, was een logische keuze.

Het is voor het eerst dat een SP'er zo'n commissie leidt. Dat is bijzonder. De Wit is ook geen doorsnee SP'er. „Je denkt toch aan sjekkie's rollende arbeiders bij de SP, zeker tien jaar geleden toen ik hem voor het eerst ontmoette”,

herinnert Ewout Irrgang zich, financieel specialist van de SP in de Tweede Kamer. De Wit draagt een das, formuleert zorgvuldig en hecht aan decorum. „Hij toont dat de SP een brede volkspartij is.”

Jan de Wit groeide op in het Brabantse Zevenbergen, een rooms nest. Zijn vader was in het dorp een man van aanzien als „hoofd ener school”. Na het gymnasium ging De Wit in 1963 naar de zojuist opgerichte rechtenfaculteit van de Katholieke Economische Hogeschool, tegenwoordig Universiteit van Tilburg. De 25 studenten hadden een hechte band. „Dit waren andere jongens en meisjes. Zeer geïnspireerd, die wilden wat bereiken”, weet studievriend Peter Tieleman die bedrijfs-economie deed. Hoogleraar Herman Schoordijk, een van de voortrekkers van de nieuwe rechtenstudie, werd op handen gedragen.

Het is voor het eerst dat een SP'er zo'n commissie leidt. Dat is bijzonder. De Wit is ook geen doorsnee SP'er. „Je denkt toch aan sjekkie's rollende arbeiders bij de SP, zeker tien jaar geleden toen ik hem voor het eerst ontmoette”,

De Hogeschool wordt dan nog gedomineerd door economen en sociologen. „Dat waren meer losgeslagen jongelui met lange haren”, zegt Huub Willems, oudvoorzitter van de Ondernemingskamer van het Amsterdamse gerechtshof. „Al die studies kon je ook met een hbs-opleiding doen, maar voor rechten gold gymnasium toen als toelatingseis. Wij waren klassieke gymnasiasten, liepen in het begin in driedelig pak. The Beatles vonden wij nieuwlichterij. Daar deed Jan de Wit volop aan mee. En wij keken een beetje neer op die hbs'ers. Wij beheersten Latijn en Grieks, de anderen niet.”

De SP'er heeft een corpsverleden. Hij is kaalgeschoren bij de ontgroening voor het katholieke Olof. Daar komt De Wit in dispuut Hunky Dooly terecht. „Maar dat was niet zo corporaal”, zegt studievriend Matton van der Berg, nu hoogleraar bouwrecht. „Hunky Dooly was inhoudelijk. We discussieerden met elkaar op wekelijkse bijeenkomsten. Dat werd dan afgesloten met een glaasje bier. We gingen niet vaak naar de sociëteit om daar nog eens aan de bar han-

gen. Jan en ik hadden daar niet zo'n affiniteit mee.” De Wit doet volgens studiegenoten wel overal aan mee, maar zal nooit degene zijn die als eerste op tafel klimt om het dispuutlied aan te heffen.

In de zomervakantie gaat de Brabander steevast terug naar zijn geboortedorp om zich als vrijwilliger in te zetten voor jeugdvakantiewerk. Dan wordt er van alles georganiseerd voor kinderen uit gezinnen met lagere inkomens.

De Wit maakt de roemruchte bezetting van de universiteit, de eerste in Nederland, nog met mee. Begin 1969 wordt eerst met grote letters Karl Marx Universiteit op het zojuist geopende gebouw van de Katholieke Hogeschool gekalkt. Een paar maanden later volgt de bezetting om inspraak te eisen in bestuur en onderwijs, een voorbeeld voor de latere Maagdenhuisbezetting in Amsterdam. Anarchisten organiseren de bezetting, onder wie Jean Frijs (later topbelegger van ABP) van Links Front. Jan de Wit hoort niet tot dat kamp. Hij wordt wel gevraagd een alternatief college te geven. Het succes van de bezetting leert De Wit dat

activisme kan werken. Een paar maanden later studeert hij af. Niet, zoals gebruikelijk, in jacquet – het verzet is aangewakkerd.

De Wit gaat op een commerciële advocatenkantoor werken. „De grote verandering kwam toen hij Riet leerde kennen”, meent studievriend Tieleman. Riet Romans, dochter van een mijnwerker, komt van de sociale academie. Zij trekt hem de actieve politiek in. Jan en Riet trouwen in 1971 en gaan in Heerlen wonen. Nog geen jaar later wordt hij lid van de net opgerichte SP. Huub Willems: „Daar was ik wel verbaasd over, dat hij een wat extremere richting insloeg. Maar het is geen dogmatische marxist, hij wordt door sociale gevoelens bewogen.”

De Wit start zijn eigen advocatenpraktijk, sociale advocatuur. Piet Brauer wordt zijn partner, ook SP. Brauer: „We hebben hier in Heerlen altijd de discussie wie nu het langste lid is van de SP.” Brauer was in 1969 lid van voorlopers van de SP als de Kommunistische Eenheidsbeweging Nederland, een afsplitsing van de CPN, en de Kommunistische Partij Nederland/Mar-

Decennia in de SP
Jan de Wit is op 10 mei 1945 geboren in Zevenbergen. Hij is getrouwd, drie kinderen
1972 Lid SP
1973-2003 Sociaal advocaat
1982-1995 Raadslid Heerlen
1994-1998 Fractiemedewerker Tweede Kamer
1995-1998 Lid Eerste Kamer
1998-nu Lid Tweede Kamer
2001-2002 Lid Commissie Bouwfraude

xisties Leninisties. Volgens zijn oud-kantoorgenoot heeft Jan het „nooit voor de centen” gedaan. „Hij ging heel bewust van kantoor Boels, waar je goed kan verdienen, naar de sociale advocatuur. Dat was soms krap. We hebben niet echt veel verdiend. Je moet je leven daar op inrichten, en dat heeft Jan gedaan. Hij woont al 35 jaar in hetzelfde huis. En geen dure vakanties. Jan is altijd met een tentje naar Frankrijk gegaan.”

De Wit toont zich een kundig jurist. Hij wordt de eerste advocaat die met succes een asbestzaak doet. Eternit treft een financiële schikking met een asbestslachtoffer. De Utrechtse jurist Bob Ruers, voormalig SP-senator en nu dé advocaat voor asbestslachtoffers: „Het was een tijd van enorm pionieren. Want wat is een redelijk bedrag om te eisen, wat voor voorwaarden moet je formuleren?”

De Wit zit 13 jaar voor de SP in de raad van Heerlen, even zelfs samen met zijn vrouw. Riet is volgens velen net als Jan: hard werkend en volledig toegewijd aan de

‘Het mag niet, dus Jan doet het niet. Hij is heel principieel’
Kamerlid Ewout Irrgang (SP)

kleine man en de publieke zaak. Riet de Wit is nu wethouder en locoburgemeester van Heerlen en zit in het landelijk bestuur van de SP.

Vanaf zijn debuut in de landelijke politiek maakt Jan de Wit eentweetjes met actievoerders uit het verleden. Advocaat Bob Ruers: „Ik heb nog steeds regelmatig contact met hem. Hij heeft weer veel asbestzaken in de Tweede Kamer aangezwengeld. Die uitwisseling gaat tot op de dag van vandaag door. Destijds werd met staatssecretaris Elske ter Veld een afspraak gemaakt over vergoedingen voor mijnwerkers met stoflongen in het kader van Ereschuld Mijnwerkers – een eenmalig bedrag van, ik meen, 20.000 gulden. Dat heeft Jan later weer als argument gebruikt om dat ook voor asbestslachtoffers te regelen. Aan de Wet verjaring personenschade uit 2003 hebben we samen gewerkt.”

Inmiddels loopt Jan de Wit alweer ruim vijftien jaar op het Binnenhof rond, als specialist justitie. Hij maakte naam op dossiers als de witte illegalen van Cohen, uitgeprocedeerde asielzoekers en schadeloosstelling van ex-dwangarbeiders.

ders. Hij heeft veel gezag in de vaste Kamercommissie voor Justitie. Maar politiek rumoer maken, zoals de collega's Agnes Kant, Ronald van Raak, Jan Marijnissen of Krista van Velzen kunnen, lukt hem niet. Het is ook niet zijn stiel. Daar is De Wit te netjes voor, te genuanceerd ook.

Volgens Kamerlid Irrgang is De Wit niet zozeer mentor in de fractie, maar een natuurlijke autoriteit. „Hij is heel gericht op fundamentele vrijheden van de mens. Als we in de fractie verhit discussiëren en mensen laten zich te veel meeslepen door de heersende opinie, kan Jan opstaan en duidelijk op de rem staan: ‘maar mensen hebben wel recht op een eerlijk proces’ – dat soort zaken.”

Marijnissen: „Jan is het geweten van de partij. Op spaarzame momenten voert hij het woord binnen de fractie, maar dat zijn wel cruciale momenten.”

De Wit is zo op de inhoud gericht dat hij wel apoliteïk wordt genoemd. Debatteren is bijna een noodzakelijk kwaad voor hem. Het politieke spel is niet aan hem besteed.

Marijke Vos, oud-parlementariër en nu wethouder voor GroenLinks in Amsterdam: „Met Jan waren altijd makkelijk afspraken te maken. Hij is ook zo ontzettend aardig. Wie als eerste zijn naam onder een motie heeft, dat soort dingen maakt hem niet uit. Hij wil dingen voor elkaar krijgen.”

Irrgang: „Hij is heel principieel. Ik zal meer horen van collega's uit de huidige commissie kredietcrisis dan van hemzelf. Ook al zijn we van dezelfde partij en zitten we naast elkaar. Het mag niet, dus Jan doet het niet.”

Direct betrokkenen uit de toenmalige Commissie Bouwfraude vermoeden dat hij alle stukken las, duizenden en duizenden pagina's. De afgelopen maanden wilde hij vaak van zijn medewerkers weten wat er op zijn eigen terrein – justitie – aan informatie was binnengekomen. „Maar we geven hem geen dossiers meer, dan gaat hij weer zitten lezen”, vertelt een van hen.

Met Rita Verdonk had hij vaak aanvaringen toen zij minister van Justitie was. Verdonk: „Hij is heel erg op de regels, hij ging ontzettend in details, terwijl ik als minister op hoofdlijnen moet besturen. Ik vond hem heel erg soft – te veel een houding van: iedere asielzoeker is zielig.”

Hij is niet de man van de puzzeltjes, titters of sms'jes. Irrgang: „Als Gerdi Verbeet te gezellig gaat doen, vindt hij dat niet passen bij het voorzitterschap van het parlement. Daar hebben Jan en ik moeite mee.”

„Ik heb nagedacht over een spannend anekdote”, zegt studievriend Peter Tieleman nadat hij een paar dagen aan zijn ervaringen met De Wit heeft kunnen terugdenken. „Maar die zijn er gewoon niet. Daar is Jan de Wit de man niet naar.”

Marijke Vos: „Jan de Wit is gewoon één verhaal. Het klopt allemaal. Het is een sobere man. Hij leeft ernaar. Hij staat voor wat hij vindt.”

Verslag hoorzitting: pagina 11